

toknak is van lelkük. Azután, hogy Azúr megszólalt, és azt mondta, „ketrecben születtem”, ez nem maradhatott kétséges.

A sűrűn felbukkanó jelmondatok, okító vagy moralizáló megjegyzések az olvasó iránti bizalmatlanságról tanúskodnak, és megterhelik a szöveget. Kötelező értelmezést adnak elének, és hovatovább inkább fásulttá tesznek, mintsem érzékenyítenek. Ez pedig a kilencéves gyerek olvasók esetében éppúgy érvényes, mint a felnőtteknél.

Hasonlóképpen megkérdőjelezhető az állatok humanizálásának célszerűsége is. Semmi képpen nem Azúr alakja ellen fordítanám ezt a kérdést, hiszen ő a könyv kék csodája, aki kedvére filozofálhat szabadságról és boldogságról, hanem az olykor nem madárszerűen viselkedő madarak (mert a csodálkozástól a fának repülnek), a nem kutyaszerűen viselkedő kutyák (akik előbb fékezhetetlenül engedetlenek, majd belátóan bölcsen viselkednek), leginkább pedig a nem macskaszerűen viselkedő (madár- és patkányvédelemre hajló) macskák ellen, akikről megtudjuk, hogy közöttük is akad rendes és nem rendes, gyilkos és nem gyilkos. Félő, hogy az empátiára hívó zöld törekvések mindaddig hiábavalóak maradnak, amíg elbeszéléseink az állatok antropomorfizálását, Serestély Zalán szavával: felzárkóztatását célozzák meg, ahelyett, hogy őket a maguk valóságában is elfogadásra méltónak mutatnánk. Felesleges túltrajzolások ezek, hiszen a fősodor, a gyerek és a patkány barátsága éppen arról szól, hogy az igazi megértés valójában csak a másságban teljesebben ki: mert feltétele az önmagunkról való lemondás és a másakra való odafigyelés.

Ezt pedig megragadóan és hitelesen állítja elének a regény mind az otthonra lelt patkány, mind a sokféle viszonyban álló, egymást kerülgető szülők és nagyszülők bonyodalmában. Így aztán a könyv – némi leckeíze ellenére is – élvezetes, szerethető, és még kihívásokat is tartogat gyereknek, szülőnek egyaránt. (*Pagony, 2025*)

II. helyezett

KÁDÁR FRUZSINA

Ének a Nautilusról

Szinvai Dániel: álmomban az eső

A hazai gyerekkiadás régi vesszőparipája, hogy szavak nélkül nem lehet igazán jó(l) történetet mesélni – kép és textus fiktív párharcából az olvasók többsége kétségkívül az utóbbit kiáltaná ki győztesnek. Szövegközpontú kiadásunkban az illusztráció díszít, kiegészít, jobb esetben interpretál, önálló narrációs elemként azonban ritkán találkozhatunk vele, többnyire csak a legkisebbeknek szóló böngészők, elvéve egy-egy művészkönyv esetében. Gyökeret vert egy paradigma, de úton van a változás: a digitális kor eljövetele megköveteli a kép dominanciáját, a vizuális nyelv dekódolásához szükséges alapvető készségek elsajátítását. Ennek a látványközpontú gondolkodásnak az egyik legizgalmasabb hozadéka a magyar közegben egyelőre kevésbé elterjedt csendeskönyvek megjelenése, amelyekben a történetalkotás szavak helyett teljes egészében a képek feladata. Már az elmúlt években is jó pár színvonalas kiadvánnyal bővült a hazai paletta, ezeknek a sorába illeszkedik Szinvai Dániel második önálló kötete, az *álmomban az eső*: kalandtörténetbe oltott meditáció a magányról, álmokról és arról, mi történik, ha hagyjuk, hogy maga alá temessen minket az eső.

A kimondhatatlan feltárása adja a csendeskönyv lényegét, kizárólag képekből felépített világa olyan élethelyzetek szemléltetésére alkalmas, amelyeket lehetetlen szavakkal elmondani, elfogadásukhoz szükség van az észlelést gúzsba kötő szövegcentrikusság leküzdésére. Bár maga a kötet csendes, az általa beindított folyamatok annál hangosabbak: a képekkel találkozó befogadó először magában elemzi a látottakat, majd saját interpretációjában meséli tovább a megértett történetet, aktív közreműködőként járulva hozzá az illusztrátor által megkezdett alkotás befejezéséhez. A néző képzeletére hagyatkozva tölti ki a vizuális elemek közötti réseket, korábbi tapasztalatait mozgósítva találja meg az összefüggéseket az egyes szimbólumok között. Ebben a kontextusban a szerző perspektívája nem relevánsabb, mint az olvasóé, a képi narráció inherensen hordozza az elbeszélésformák pluralitását. Nem véletlen, hogy nagyon sok csendeskönyv ismert narratívák helyett önálló történetet dolgoz fel, vállalva, hogy ezeknél jóval nagyobb kihívást jelent a tartalmi elemeknek lineáris narratívává gyúrása, hiszen ilyenkor a szöveg előzetes ismerete nincs hatással a befogadás folyamatára.

Cselekményét tekintve Szinvai kötete jóval összetettebb, mint azt a hazai csendeskönyvektől megszokhattuk: egy végtelennek tűnő zápor miatt víz alá kényszerült várost egyedül egy álmodozó fiúból, annak osztálytársnőjéből és egy mindenre elszánt hajóskapitányból álló legénység képes megmenteni a végső pusztulástól. Ehhez a kalandfilmbe illő alapszituációhoz remekül illeszkedik a különféle zsánertechnikákat felhasználó szerkesztésmód, amelyben harmonikusan simulnak egymásba az önmagukban is hatásos, plakátszerű illusztrációk, képregénykockákra szabdaltnak jelenetek és mozgóképes nagytotálók. A képelrendezés ilyesfajta változatlansága dinamizmust kölcsönöz a narrációnak, éles kontrasztot teremtve a felvezető és záró oldalak nyugodt hétköznapiságával. Mindez elősegíti a kerettörténet és az abba beékelődő álomszekvenciák különválasztását: az *álmomban az eső* fő narratív szála tulajdonképpen a főhős fejében megszülető, kaotikus gondolatfolyam lenyomata, amelynek sokszor meglehetősen asszociációi könnyen betudhatók a szabadon áramló fantázia eluralkodásának. Így lesz a kötet vízi világában minden járműből egycsapásra hangszer, trónolnak polipszörnyek egy felhőkarcoló nagytermében, s oldja meg az összes bajt egyetlen lefolyódugó kihúzása. Működik a tudatalatti, a valóság mozzanatai átalakulva térnek vissza az álom közegében, sok esetben egy az egyben megfeleltetések is leképezhetők: jó példa erre a fiút árnyékként kísérő agár, az osztálytársnő vagy a korábban fényképen látott kapitány felbukkanása.

Az *álmomban az eső* keretszituációja, hogy a külvilágot szemlélő fiú rajzolás közben elbóbiskol, majd felriadva egy különös, otthonára hajazó vízióban találja magát – álom és ébrenlét között ingadozva a főhős egyre bennebb merészkedik a képzelet birodalmába, különös figurákat és eseményeket sűrítő útja szimbolikus alámerülést kínál a tudatalattiba. Fantázia és realitás, mélység és felszín egymásra hatása ágyaz meg a kimondhatatlan működésének: a csendeskönyvek paradigmatisztikus vázától elmozdulva Szinvai alkotása traumafelfejtés helyett a megmagyarázhatatlant járja körül, a képi narratíva hiátusait kihasználva mutat rá a titok működésére. Az álom esetlegességét megtapasztaló olvasó véletlenszerűen sodródik az egyes jelenetek között, a lineáris elbeszélést meg-megszakítják a gyermeki képzelőerő váratlan születményei. Bizonyos részletek homályban maradnak, mások óhatatlanul előtérbe kerülnek, attól függően, hogy a befogadó figyelme éppen mire irányul, s ennek megfelelően két narratív szint választható le egymásról: míg a kerettörténet egy esős napon magára maradó fiú ön- és társkeresését követi nyomon, addig az álom ifjúsági kalandregény formájában kínál menekvést a hétköznapokból. A két síkot szimbolikusán a teljes képanyagot behálózó, gazdag kulturális háttérből építkező vízmotívum köti össze, a bibliai özönvíztől egészen Nemo kapitány tengeralattjárójáig.

Műfaji sajátosságaikból adódóan a csendeskönyvek csak korlátozottan élnek a más kiadványoknál megszokott paratextusok használatával, a borítón megjelenő csekély számú szöveges elem (cím, szerző, esetleg kiadói fülszöveg) tulajdonképpen célja, hogy tematikus csomópontok kijelölésével segítse a mű vizuális komponenseinek befogadását. Az *álmomban az eső*

címe éppolyan enigmatikus, mint a kötet lapjain kibontakozó fantáziavilág mibenléte: a pausz-papír védőborítón átderengő szóhalmaz tovasuhanó gondolathoz hasonlóan megfoghatatlan, olyan, akárcsak egy kontextusából kiragadott mondatfoszlány, amely az álom és eső fogalmának összekapcsolásával sugallja a történet meditatív, merengő jellegét. A hátlapon feltüntetett verssorok („Az eső. Köröket rajzol a tócsára. / Az ablakon szüntelen ritmust / dobol. Az idő kizökken. A világ / lassan víz alá kerül”) hullámszerűsége szintén ilyesfajta hatást eredményez, egy időben emlékeztet a gyerekkor álomhozó rigmusaira és a *Párhuzam* című, 2024-es Szinvai-kötet szöveges betétjeire. Ez a burkolt líraiság köszön vissza a könyv illusztrációiban is: a néha békésen hömpölygő, máskor fenyegetően örvénylő víz domináns képsége, vagy az egyébként digitálisan megrajzolt alakok akvarellszerű légysága egységes arculatot kölcsönöz a történet képanyagának. Mindez organikusan egészül ki az egyes oldalak nagyfokú taktilitásával, Szinvai interpretációjában a víz ezerarcú lény, amely hol egymásba örvénylő, koncentrikus körök, hol szitáló esőfüggönyre emlékeztető vonalháló formájában kel életre. Hasonló fluiditás figyelhető meg a kötet egymásba oda-vissza alakuló várostereinél vagy a gépből hangszerré változó, steampunk jegyeket behozó szerkezeteinél.

Az *álmomban az eső* izgalmas mediális kísérlet, amely a képi történetmesélés kereteit kiaknázva folytatja a Szinvai első köteténél tapasztalt metanarratív igényt. Mintha a *Párhuzam* művészfiguráinak önreflexív szólamai találnának visszhangra a könyv gyerekhősében, aki hol irányítója, hol pedig elszenvedője az általa kitalált eseményeknek, attól függően, hogy éppen az álom vagy a valóság közegében találkozunk vele. Az általa telerajzolt oldalakat lapozgatva az olvasó feladata, hogy történetté gyúrja a rendelkezésére álló képanyagot, a választott műfaj sajátosságaiból adódóan egyidőben nézője, értelmezője és (újra)alkotója a látottaknak. Szerző és befogadó pozícióinak felcserélhetőségében rejlik a csendeskönyv igazi vonzereje: a műalkotáshoz fűződő rögzített viszonyrendszerek átírásával ezek a kiadványok eloldanak az értelmezés hagyományos dichotómiáitól, szabadabb mozgásteret biztosítva az egyes szereplehetőségek kipróbálására. Ennek tudatában nem meglepő, hogy Szinvai kötetének ugyanannyira szerzője a benne szereplő, saját történetében alkotóként fellépő fiú, mint az őt olvasóként kísérő, a látott kalandokat gondolatban vagy szóban rekonstruáló szemlélő.

Szinvai világának egyik legizgalmasabb vonása, hogy előszeretettel használ fel meglévő kulturális kódokat illusztrációi gazdagítására. Már a *Párhuzam* Daidalosz-allúzióiban is jól működött ez az intermedialis játék, az *álmomban az eső* pedig valósággal tobzódik a megfejtésre váró utalásokban. Legegyértelműbb az özönvíz legendájának újragondolása, a várost elárasztó esőzéssel hajójuk biztonságából megküzdő hősök történetében nem nehéz felfedezni annak ószövetségi előzményeit. Ha már Biblia, találkozhatunk a cet gyomrában rekedt Jónással, de még a korábban említett Daidalosz szárnyai is felbukkannak egy-egy jelenet erejéig. A főszereplőt magányából kimentő hajóskapitánynak is van megfelelője a világirodalomban: tengerjáró csodaszerkezetével egyértelműen felidézi Jules Verne Nemo kapitányát, az ősgonoszként megjelenő óriáspolippal folytatott csatája pedig akár a Moby Dick lándzsás Ahabját is eszünkbe juttathatja. Ezek a mindent átszövő kulturális allúziók végső soron újabb mélyrétegek felé tárgítják a képi narráció lehetőségeit, érdekes módon pontosan azáltal, hogy közismert szövegeket fordítanak át a vizualitás nyelvére.

Az *álmomban az eső* kétségkívül új lapot nyit a hazai csendeskönyv-kiadás történetében, álomszerű, mítoszokat zsánerirodalmi és magaskulturális elemekkel vegyítő világa üdítő elemozdulást kínál a műfaj korábbi, többnyire traumafeldolgozásra fókuszáló képviselőitől. Szinvai Dániel kötete bizonyíték, hogy nem egyetlen út vezet a kimondhatatlannal való szembenézéshez, szükség van olyan, a hagyományos befogadói attitűdökből felrázó művekre, amelyek tartalom, esztétikum és szórakoztatás tekintetében is megállják a helyüket – az pedig külön öröm, hogy a magyar irodalom szövegközpontú tradíciójából kilépve, a kép médiumát előtérbe helyezve teszi mindezt. (*Csimota, 2025*)